
Voorwoord

Goed onderwijs is een belangrijke voorwaarde voor jonge mensen om uiteindelijk een betekenisvolle en passende plek in de maatschappij te krijgen. Voor studenten met een autismespectrumstoornis (ASS) is het volgen van goed onderwijs geen vanzelfsprekendheid. Van hen wordt gevraagd zich aan te passen aan het onderwijs; het moeten functioneren in een groep. Dit terwijl veel van deze jongeren geen 'groepsments' zijn. Van docenten in het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo) wordt ook gevraagd zich aan te passen aan studenten, die wat anders nodig hebben dan de meeste andere studenten.

Door kennis en expertise te bundelen willen we voor studenten met ASS de kansen vergroten om met de talenten die ze hebben een opleiding af te maken zodat ze later als waardevol voor de arbeidsmarkt worden gezien. Scholen, begeleiders en studenten moeten hiertoe samenwerken om passende onderwijsplekken te creëren, om voorwaarden te scheppen waardoor studenten met ASS dit onderwijs kunnen volgen.

Nienke Meijer
College van Bestuur Fontys Hogescholen

Een betere studieomgeving voor studenten, begeleiders en docenten

Roy Houtkamp, afgestudeerd Toegepast Psycholoog bij Fontys Hogescholen en eigenaar van een autistisch brein, over dit boek:

Dit boekje heeft een lange reis afgelegd. Het begon allemaal met een uitdagend doel: een betere studieomgeving creëren voor studenten met ASS. En het doel werd langzamerhand een idee. Eerst gedragen door enkelen, maar al gauw kwamen er veel stemmen bij die allemaal hun eigen visie hadden op het idee. Veel stemmen maakten vele ambities en ook half concrete ideeën. Ondertussen werd het onderwerp autisme een hoofonderwerp op de agenda van velen. Langzaam maar zeker groeide het idee uit tot concrete voorstellen, die nog een hele weg moesten afleggen. In veel projecten werd hard getimmerd aan die weg om het doel te realiseren. Sommige projecten kwamen tot bloei, andere bleven steken in goede voornemens. Maar allemaal droegen ze iets bij aan het uiteindelijke doel.

Zo ook dit boekje. Concepten en ideeën werden uitgewerkt tot heuse tools en instrumenten. De uitwerkingen hiervan vindt u hier terug. Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om iedereen te bedanken die mee heeft gewerkt aan dit boekje. Dit boekje is volgens mij een stap in de goede richting. Maar het is ook een signaal, een oproep. Ook al is dit boekje bestemd voor begeleiders van studenten met ASS, de meeste instrumenten en teksten zijn (inderdaad!) ook te gebruiken voor andere studenten met of zonder een beperking. Gewoon een betere studieomgeving voor alle studenten. Want wie heeft er nu geen baat bij overzicht en structuur of voldoende begeleiding en aandacht? Achteraf zou het misschien heel goed zijn geweest als mijn begeleiders enkele van deze instrumenten in mijn situatie hadden gebruikt. Dat zou mij en mijn begeleiders goed geholpen hebben om mijn studie voor alle betrokken partijen soepeler te maken. Dan waren de obstakels minder groot en minder aanwezig geweest.

Daarom mijn oproep aan begeleiders en docenten: neem dit boekje mee en experimenteer! Ga ermee aan de slag. Kijk waar dit KompASS kan helpen om een betere studieomgeving te creëren. Een betere studieomgeving voor studenten, begeleiders en docenten.

Inleiding

“Laat het niet over aan de mensen met autisme om aan te tonen dat wij onvoldoende hun moeilijkheden begrijpen, maar bewijs meteen dat men het begrijpen kan vertalen in een aangepaste omgeving, een aangepast programma en aangepaste begeleiding.”

(M. Serruys, 2005)

Een heldere boodschap, alles waar het eigenlijk om gaat in één volzin verwoord. Doe iets, kom in actie en laat zien dat succesvol studeren méér is dan een loze slogan. Studenten met ASS moeten in de gelegenheid worden gesteld de opleiding van hun keuze met succes af te ronden. Ook in het hoger onderwijs.

Binnen Fontys Hogescholen zijn de afgelopen jaren vele belangrijke initiatieven ontplooid. Een recent voorbeeld hiervan is de oprichting van het Infopunt Autisme bij de Dienst Studentenvoorzieningen. Een herkenbaar aanspreekpunt voor begeleiders en docenten. Ook andere initiatieven hebben bijgedragen tot een beter begrip van studeren met ASS op deze grote onderwijsinstelling voor hoger beroepsonderwijs. Het bundelen van expertise, het ontwikkelen en delen van kennis en good practices, maar vooral een open, lerende houding waren doorslaggevend. Samen wordt gewerkt aan een gemeenschappelijk doel: een beter begrip voor en een betere begeleiding van studenten met ASS. Met dit doel voor ogen hebben studentendecanen en studie-en beroepskeuzeadviseurs het praktische KompASS geschreven. Uiteraard is daarbij ook de ervaringsdeskundigheid van studenten met ASS onmisbaar geweest. Want zoals Serruys stelt:

“Goede zorg is een zorg waarin mensen met autisme kunnen adviseren en deelnemen.”

De dienst Studentenvoorzieningen van Fontys heeft het belang van goede zorg al enkele jaren geleden onderkend door studenten met ASS bijvoorbeeld een aangepaste stageplaats te bieden, of ze te betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van een training ‘Studeren met autisme’. Hun adviezen, betrokkenheid en/of deelname hebben namelijk een doorslaggevende invloed op het bewustwordingsproces. Het KompASS heeft hiermee een duidelijke stempel van hun bijdrage en deskundigheid gekregen. En dat moet verder gedeeld worden... met studieloopbaanbegeleiders, studieadviseurs, met docenten, met collega’s, met ouders en natuurlijk met studenten in het hoger onderwijs!

KompASS voor studiesucces bevat voor alle doelgroepen zowel algemene als specifieke informatie over studeren met autisme. De uitgave is primair gericht op de studieloopbaanbegeleider (SLB’er). Hij is de belangrijke schakel tussen de student met ASS, de opleiding en de begeleiders in de tweede lijn zoals studentendecanen, studentenpsychologen en studie- en beroepskeuzeadviseurs.

De vraag: ‘Wat is autisme?’ kan en mag natuurlijk niet ontbreken, maar ook het antwoord op een vraag als: ‘Hoe kan ik een gesprek over het onderwerp ‘initiatief nemen’ beter voeren?’, ‘Wanneer en naar wie kan ik verwijzen?’, ‘Hoe geef ik feedback?’, ‘Hoe ga ik om met de reactie van de student?’.

Dit boek is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 1 bevat algemene achtergrondinformatie. Naast informatie over ‘studeren met autisme’ en ‘student-zijn met ASS’, komen ook de nieuwe diagnostische criteria uit de DSM-5 en verklaringsmodellen van autisme aan bod. Steeds is daarbij een verband gelegd met het onderwijs.

In hoofdstuk 2 wordt de focus gelegd op de begeleiding bij studiekeuze. Uiteindelijk is studiesucces sterk afhankelijk van een passende studiekeuze. Een juiste begeleiding bij een weloverwogen zoek- en beslisproces is essentieel. Zit de student op de goede opleiding? Heeft hij een juiste keuze gemaakt? Misschien wordt duidelijk dat het beter is om een andere studie te kiezen. Ook als de SLB’er de student daar niet zelf bij begeleidt, kan studiekeuze een onderwerp van gesprek zijn.

Het is nuttig om daar achtergrondinformatie over te hebben.

In hoofdstuk 3 ‘Naar het hoger onderwijs’ staat de start in het hoger (beroeps) onderwijs centraal. De overstap van voortgezet onderwijs of middelbaar

beroepsonderwijs naar het hoger onderwijs is een grote en belangrijke stap. Voldoende reden voor extra aandacht in de beginfase van de studie. Welke zaken komt de student tegen? Waar kan de SLB'er een rol in spelen? Wanneer is een verwijzing naar interne deskundigen op zijn plaats?

In hoofdstuk 4 wordt een groot aantal 'tips, tops en tools' aangereikt. Praktisch en makkelijk bruikbaar. Zowel tools voor bekende onderwerpen, als tools voor minder bekende onderwerpen zoals complimenteren of antwoordtijd. Juist bij de ontwikkeling van deze tools was de inbreng van studenten met ASS onmisbaar.

Hoofdstuk 5 biedt een actueel overzicht van regelgeving en voorzieningen. Weten wat kan en weten hoe de eventuele aanpassingen geregeld moeten worden, is en blijft noodzakelijk voor een goed studieverloop.

Het hele KompASS biedt voor de lezer structuur qua indeling. De inhoudsopgave verwijst naar de diverse onderdelen. Het biedt een goed inzicht in de opbouw van dit boek. In de lijst met afkortingen worden de gebruikte afkortingen voluit geschreven en in het onderdeel Bijlagen zijn de opdrachten en formats overzichtelijk bijeengebracht.

Lezers van dit boek kunnen toegang krijgen tot de weblog via <http://kompasvoorstudiesucces.blogspot.nl/>.

Daar zijn de bijlagen op bruikbaar formaat te downloaden.

In de literatuurlijst staan verwijzingen naar een aantal nuttige informatiebronnen en er is een lijst met links en adressen opgenomen.

In dit KompASS is voor de mannelijke vorm gekozen. Dit voorkomt toevoegingen als hem/haar en lezer/lezeres en het komt volgens ons de leesbaarheid ten goede.

Eindhoven/Tilburg, 2013

De auteurs